תיזיל ותיחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוה ותירתה מיניה שמעה אזלה אחילתה [א]אמר רב נחמן עשינו עצמינו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר [ו]ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני: גופא [ב]אמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל אמר רב הונא בריה דרב יהושע [א]ואי פקח הוא מקרקש ליה זוזי וכתב ליה שטרא בשמיה: [ג]אמר אמימר [ב]מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא מאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבי ביה כי כשורא לצלמי: אמר אמימר משמיה דרב חמא [ג]האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי [ד]לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי לאשה מסלקינן לה בארעא האי כי דיניה והאי כי דיניה [ה]ואי לא איכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לבעל חוב יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מאי טעמא [ה]יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא אמר ליה רב פפא לרב חמא ודאי דאמריתו משמיה דרבא האי מאן דמסקי ביה זוזי ואית ליה ארעא ואתא בעל חוב וקא תבע מיניה ואמר ליה זיל שקול מארעא אמרינן ליה זיל זבין את ואייתי הב ליה [ו]א"ל לא אימא לי גופא דעובדא היכי הוה [ו]א"ל תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה [ז]הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן א"ל רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת [ח]פריעת בעל חוב מצוה אמר לא ניחא לי דאיעביד מצוה מאי א"ל [ז][ט]תנינא במה דברים אמורים במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה

מכין

תיזיל ותיחלה כו'. דאמרינן אפי' יורש מוחל ואמה של זו מכרה לכהן שטר חוב שהיה לה על בעלה: **עשינו עצמינו.** כקרוב של בעל דין או אוהבו הבא אצל דיינין ועורכו בראיות אחר זכות אוהבו או קרובו כך למדתי עצה לזו להפסיד שכנגדה: **מעיקרא.** כשאמר כן: **לבסוף.** כשנתחרט: **אדם חשוב שאני.** לפי שלמדין הימנו ויש שיעשו אף שלא לקרובים: **ואי פקח הוא.** הלוקח: **מקרקש ליה זוזי.** ללוה ושוכרו בהן לכתוב לו שט"ח בשמו קודם שיעשו קנוניא בין שניהם: **מאן דדאין דינא דגרמי.** המחייב את הגורם הפסד לחבירו: **מגבי ביה.** בהאי שטרא מן המוחלו: **דמי שטרא מעליא.** כל החוב שבתוכו: **ומאן דלא דאין כו'.** פלוגתייהו בבבא קמא בפרק בתרא (דף קטז:) ורבי מאיר אית ליה דינא דגרמי כדתניא (שם דף ק:) נתייאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו גבי כלאים וקיי"ל כוותיה: **מגבי ביה דמי ניירא בעלמא.** כלומר אומר שלא מכר לו אלא הנייר והרי הוא בידך: **כפייה רפרם לרב אשי.** שבא הדין לפני רב אשי וסיבבו והקיפו בראיות ואגבי מדינא דגרמי: **כי כשורא לצלמי.** כלומר גיבוי גמור. כל ההפסד דקדק בו כאשר ידקדק הלוקח קורה לצור בה צורות שלוקח ישרה וחלקה: **האי כי דיניה.** זה הלוה מעות וזו סמכה על שיעבוד הקרקע והיא לא נתנה כלום ואם בשביל נכסי צאן ברזל הנישומין בכתובה הוא זכה בהן מיד וזו ליפרען עם הכתובה על שיעבוד הקרקע: **ולא חזיא אלא לחד.** אין בה אלא כדי לאחד מהן: **לבעל חוב יהבינן.** שלא תנעול דלת: **יותר משהאיש רוצה כו'.** ולא חיישינן לומר משום חינא. ודוקא שהשטרות נכתבו ביום אחד אבל אם קדמה זמן הכתובה היא גובה: **ודאי דאמריתו כו'.** לשון שאלה הוא. אמת הוא ששמעתי שאתם אומרים דבר זה של תימה דמטרחינן ליה ללוה למכרה והלא המלוה עיקר סמך שלו על הקרקע: **תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה.** מעות היה לו לפרוע ואומר של עובד כוכבים הם: **לדידך דאמרת כו'.** במסכת ערכין בפ' שום היתומין (דף כב.): **פריעת בע"ח מצוה.** מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב (ויקרא יט) הין צדק שיהא הן שלך צדק °ולאו שלך צדק (בבא מציעא דף מט.): **כמה דברים אמורים.** דלוקה ארבעים (עי' פי' רש"י בחולין קלב: עוד שם קי: ד"ה כפתוהו):

מכין

תיזיל ותיחלה לכתובתה דאמה לגבי אביה. קשה לרבינו יצחק דמה הרויחה הא אמרינן בסמוך מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ורב נחמן גופיה דאין דינא דגרמי בהגוזל בתרא (ב"ק קטז:) גבי ההוא גברא דאחווי אכריא דחיטי ויש מפרשים דקטנה היתה כמו [י]הפעוטות מתנתן מתנה ולא מחייבא מדיני דגרמי ולרבינו יצחק נראה מתוך כך דלא מיחייבא מדינא דגרמי אלא דמים שנתנו לה על כתובתה ולא כל הכתובה [כ]ונמצא שמרוויחת הרבה ומיהו לא נתיישב לרשב"א לשון מגבי ביה דמי שטרא מעליא דמשמע דחייב לשלם כל הכתוב בשטר ומביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ב דקידושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והרשה עליהם ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת ומסיק דבדשמואל קא מיפלגי דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מר אית ליה והכי אינה מקודשת דלא סמכה דעתה הואיל ויכול למחול ואם היה חייב לשלם כל הכתוב בשטר אמאי לא סמכה דעתה הא אינו רשאי למחול שיצטרך לשלם לה [ל][והשתא לא תיקשה היאך השיאה רב נחמן עצה להפסיד ממון אחרים בשביל קורבה שהרי לא היה מפסידן לגמרי שהיו מחזירין להם מעות שנתנו מ"מ קצת יש לגמגם]: **לבעל** חוב מסלקינן ליה בזוזי. אומר רבינו תם דג' דינין חלוקים למלוה ולניזק ולשכיר לבעל חוב אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בארעא כדאמרינן הכא וניזק אפילו אית ליה זוזי מסלק ליה בארעא ובשכיר אפי' לית ליה זוזי אמרי' ליה זיל טרח חבין ואייתי זוזי דתנן בפרק הבית והעליה (ב"מ קיח.) היה עושה עמו בתבן ובקש ואמר טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ומשמע התם אפילו דלית ליה זוזים[מ]: **לאשה** לא יהבינן לה מ"ט יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא. וא"ת דאמרינן לעיל (דף פד.) לכתובת אשה משום חינא ואפי' ר' בנימין לא פליג אלא כשהבע"ח הוא כושל אבל שניהם שוין מודה דיהבינן לכתובת אשה ותירץ רבינו תם דהכא יהבינן לבע"ח משום דאיכא טעמא דנעילת דלת ובאשה לא שייך נעילת דלת כדאמרינן יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא אבל לעיל דלאחר מיתה ליכא נעילת דלת דמיתה לא שכיחא כדאמרינן בהנזקין (גיטין נ.) דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית לוה ונפלי נכסי קמי יתמי עדיפא כתובת אשה משום חינא ומורי ה"ר יחיאל השיב למורי הרב בשם ר"י דאפילו לאחר מיתה יהבינן לבעל חוב קרקע או אפילו מטלטלין אחר תקנת גאונים שתקנו דאשה ובעל חוב גובין מטלטלין ולעיל דיהבינן לכתובת אשה היינו משום דכיון דאין דינו של בעל חוב לגבות ואי הוה יהיב להו נפקד ליתומים לא מצי נקיט להו בדינא עדיפא כתובת אשה משום חינא ואפילו קדים זמן הכתובה לזמן השטר כיון שלא תיקנו שתטרוף מן הלקוחות ולא חל שיעבוד כתובה עלייהו כלל והוי כאילו זמנן שוה והכי אמר בפרק מי שמת (ב"ב דף קנז.) דאיקני קנה ומכר את"ל לא משתעבד הא לא משתעבד ואת"ל משתעבד לוה ולוה ואחר כך קנה ומכר מהו לקמא משתעבד או לבתרא [נ][משמע דאי לא משתעבד ליכא לספוקי כלל הי גביא ברישא כיון דלא משתעבד לגבות מלקוחות וכתב וכן עמא דבר כר"י וכן רב אלפס ורמב"ם. ורבי יצחק בר אברהם נראה לו כר"ת. ואמת כי נראה דברי ר"ת]: **ההוא** תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה. אין לפרש כשאמר לו זיל את זבין הוה תולה מעותיו בעובד כוכבים דא"כ כהוגן עשו לו אלא תחילה כשתבעו היה הולך ותולה מעותיו ובשעת הגבייה כבר לא היה לו ואפ"ה הזקיקו למכור: **אמר** לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי. הא פשיטא ליה דכופין דהא עיקר מילתיה בערכין (דף כב. ושם) אהא דאין נזקקין לנכסי יתומין קטנים וקאמר משום דפריעת בע"ח מצוה והני לאו בני מיעבד מצוה נינהו מכלל דלנכסי יתומים גדולים נזקקין אלא ה"ק לא ניחא ליה למעבד מצוה מאי והלא פשיטא דכופין ומה שייך לקרותו מצוה אמר ליה תניתוה דהיכא דאיכא מצוה כופין אי נמי י"ל דבעא מיניה אם כופין אם לאו אע"ג דפשיטא דלנכסי יתומין גדולים נזקקין הנ"מ היכא דלא אמרו לא ניחא לן למעבד מצוה אבל היכא דאמרו מאי אמר ליה תניתוה כו' וי"מ דאתולה מעותיו בעובד כוכבים קאי דבשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע דאמר טעמא דאין נזקקין משום נכרי אבל חיובא איכא אנכסי והואיל והדין שיתן מעות השיעבוד נמי הוי על המעות אע"ג דאיכא קרקעות וכ"ש כי ליכא אלא לדידך דאמרת מצוה ואע"ג דאית להו נכסי ליתמי לא נחתינן עלייהו דלא רמיא עלייהו שיעבודא אלא במקום דאיכא מצוה אמרת נמי שהשיעבוד לא יהא על המעות ולא דמי לגזלן שהשיעבוד על כל נכסיו דהתם באיסורא אתא לידיה ובדין איסתעבד לגמרי אבל הכא לא: **פריעת** בע"ח מצוה. בדאיכא אחריות נכסים איירי דעלה איתמר מילתיה דרב פפא בערכין (ג"ז שם) ואפ"ה אין נפרעין מנכסי יתומים קטנים דלאו בני מיעבד מצוה נינהו אבל בדליכא אחריות נכסים מלוה על היתומין ואין כופין כדמוכח בפ' מי שהיה נשוי (לקמן צא:) גבי ההוא דשבק קטינא לארעא וטעמא משום דהוי מצות כיבוד מלוה שמתן שכרה בצידה[ס] דאין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה והא דאמר בהגוזל עצים (ב"ק לד:) הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן התם אם לא יהיו מחזירין איכא קלון אביהן הלכך חייבין לשלם אבל משום כבוד לחודיה לא ובקונט' פי' לקמן גבי קטינא דהואיל וליכא מלוה אלא מדרבנן לא כייפינן להו ואין נראה דאשכחן דכופין במצות דרבנן כגון מצוה לקיים דברי המת דאמרי' בהשולח (גיטין מ.) דכופין את היורשים:

אינה

מסורת הש"ס

א) לעיל נב:, ב) קדושין מח. ב"ק פט. ב"מ כ. ב"ב קמז:, ג) ב"ק לח:, ד) [עי' תוס' לקמן נב. ד"ה אי פקח], ה) [יבמות קיג. גיטין מט:], ו) רש"ל א"ל, ז) יבמות קי., ח) [ב"ב קעד. ערכין כב.], ט) [חולין קלב:], י) [גיטין נט.], כ) [נ"ל ונמצא שמרויחת הרבה ומביא ראיה מהא דאמרי' בפ"ב דקדושין כו' שיצטרך לשלם לה ומיהו לא נתיישב לרשב"א לשון כו' כל הכתוב בשטר כו' הפ"ד] וכן גי' הב"ח, ל) נ"י כ"י, מ) [ועי' תוס' ב"ק ט. ד"ה רב הונא ועוד שם ב"ק מו: ד"ה ה"ג ותוס' ב"ב לב: ד"ה אי דליכא], נ) ב"י כ"י, ס) [כדאיתא חולין קי:],

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה פריעת בע"ח וכו' ולאו שלך צדק. ב"מ ד' מט ע"א וע"ש ולפ"ק:

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

◆

תוספות רי"ד

הפחות והלכך לא מצי למחול וזכותו של בעל ולא משום טעמא דקושטא קאמר כדפריש. וכל טעם הדבר הוא מפני שאין המנה בעין ולא קנאו הלוקח ק"נ כדפרישית מיהו ב"ז שלא מחלו יכול הלוקח לגבות ממנו ולא מצי למימר לאו ב"ד ד"א שלא יהא אלא כאדרכתא יהבי' ניהלי' דמצי למיתבעי' אבל לא קנאו ק"נ שלא יוכל המוכר למחול (ובא) [ואם בא] הלוקח על הלוה וא"ל פרעתיו למלוה ושטר פרוע מכר לך דין הוא שיכוף הלוקח את המלוה שישבע לו שלא פרעו כדין כל שטרות דטעין לוה פרוע הוא דמישתבע מלוה ושקיל לוקח וה"נ משתבע מלוה ושקיל. ואי לא בעי מלוה לאשתבע לי'. ישלם דמים ללוקח משום הואי מק"ש בוודאי אי מת מלוה לא מצי למימר לוה פרוע הוא דשבועה זו אינה אלא להפיס דעתו של לוה. וכיון שהמלוה אינו בחיים מי ישבע לו. ואי אמר לוה ישבעו לי בני מלוה שבועת היורשין שלא פקדני אבא ששטר זה פרוע הוא הדין עמו והלוקח הולך וכופה אותן. ואם המלוה הלך למדי"ה אין הלוה יכול לדחות את הלוקח בעבור שבועה זו שלא נתקנה אלא להפיס דעת הלוקח וכיון שאין פה מי שישבע לו גובה הלוקח בלא שבועה. ונ"ל שאם נתנו המלוה במתנה לחבירו וטוען הלוה פרוע הוא אע"פ שהמלוה מאמת דבריו אין שומעין לו אלא אמרי' קנוניא עשו שניהם ואומרים ללוה פרע למקבל המתנה שהשטר מסור בידו ואם פרעת למלוה לך ודון עמו שיחזור לך מעותיך אבל אין הדבר כן מדינו דאי בעי מצי (א"ל) מחיל לי כדאמרן מצי נמי למימר פריעה הוא ולבטוליה והכא דאמרי' הכא מפני שידו כידה לאו למימרא דהל' כאביי דאי הוה מצטרכינן לטעמא דידו עדיפא מידה הוה אמרה לי' כרבא אלא תפני לן דידו כידה דכיון שיש לו זכות בנכסים במנה אין יכול למחול ולהו (והרב פוסק הלכה כאביי) קריביתי' דר"נ ובינתה כתובתה בטובת הנאה. פי' בדמים מועטים שקנאה בספק שאם תמות היא יירשנה בעלה ואם תתאלמן או תתגרש יזכה הלוקח בכתובה איגרשא שכיבא אתו לקוחות קתבעו לכרתה.

עין משפט נר מצוה

לא א טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף כג:

לב ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין כב טוש"ע שם סי' סו סעיף כב ולב וסי' שפו סעיף א:

לג ג מיי' פי"ז מהלכות אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קב סעיף ד:

לד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לה ה מיי' פי"א מהל' מלוה הל' ז טוש"ע ח"מ סי' קא סעיף ג:

לו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף א ז:

לז ז מיי' פי"א מהלכות מלוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע שם סי' קז סעיף א:

◆

תורה אור השלם

ו. הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: ישעיה נח ז

◆

תוספות רי"ד (המשך)

א"ל ר"נ ליכא דליסבא לה עצה תיזיל ותחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוה ותיהדר ותירותיה מניה שמעה אזלה ואחילת אמר ר"נ עשינו עצמינו כעורכי הדיינים מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני: אי קשיא כיון דקרינא ליה גרמא בניזקין היכי הוה מייעצה לעשות רשע ונזק להפסיד הלוקחים י"ל איהו להרויח דידה קמכוין ונזקא ממילא קאתי ומשום נזקא דאחריתי לא שביק רווחא דקריבתא: ואי קשיא כיון דאמרי' לקמן דלמאן דדאין דינא דגרמי מגבי בי' דמי שטרא מעליא. ור"נ נמי דיין דינא דגרמי בפ' הגו"ם [דאיתא שם] ההוא גברא דאחוי כריא דחושי דבי ר"נ אתא לקמיה דר"נ חייבי' לשלומי מהא דתנן ואם מתמת הגזלן חייב להעמידו שדהו וקי"ל דאחווי' אחזויי וא"כ מאי הרויחה הבת שמחלה לאבי' ונתחייבה היא לשלם: תשובה האי דאסבה ר"נ עצה זו מפני שלא היה לזו הבת נכסים שיוכל הלוקח להפרע ממנה. והאי דאמרי' ותיהדר ותירת מאבוה לאו דוקא שהרי אביה היה בחיים אלא ה"ק אביה יורש כתובת אמה שיתן לה בכל יום מתנה שמפרנסת ממנה שיותר רוצה האב שתהי' לבתו ממה שיהי' ללוקח וכיון שמתנה בעלמא נותנו לבתו אי"ה הלוקח לגבות ממנה שע"מ כן נותן לה שלא יהא רשות ללוקח לגבות ממנה א"נ שנותן לה מעט מעט כדי פרנסתה אבל לעולם אם היה נכסי לבת ה"נ דגבי לוקח מינה דר"נ דיין דינא דגרמי: גופא א"ש המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל אר"ה בריה דר"י ואי פקח הוא מקרקש ליה בזוזי וכתב שטרא בשמיה כלומר אם הלוקח הוא פקח מרצה הלוה במעות קודם שיעשו קנוניא המלוה עם הלוה וכותב לו הלוה שטרא אשמי' כאילו לוה ממנו ושוב לא יועיל להם הקנוניא: אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי בי' דמי שטרא מעליא (וביאר הרב שבבל ענין שהמלוה מבטל השטר ביד הלוקח בין שמחלו ללוה בין שאומר פרוע הוא וגורם ללוקח להפסיד השטר חייב לשלם לו דמי כל השטר מעליא אבל אם הביא עדים